



# DZIENNIK URZĘDOWY

## WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

---

Bydgoszcz, dnia 01 września 2023 r.

Poz. 5352

### UCHWAŁA NR L/367/2023 RADY GMINY BĄDKOWO

z dnia 23 sierpnia 2023 r.

#### **w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Bądkowo na lata 2023-2026”**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 40 ze zm. <sup>1)</sup>) oraz art. 87 ust 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 840 ze zm. <sup>2)</sup>), Rada Gminy uchwala co następuje:

**§ 1.** Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bądkowo na lata 2023 – 2026, stanowiący załącznik do uchwały.

**§ 2.** Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Bądkowo.

**§ 3.** Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy  
Bądkowo

**Elżbieta Figas**

---

<sup>1)</sup>Dz. U. z 2023, poz. 40, 572.

<sup>2)</sup>Dz. U. z 2022, poz. 840, Dz. U. z 2023, poz. 951

Załącznik do uchwały Nr L/367/2023  
Rady Gminy Bądkowo  
z dnia 23 sierpnia 2023 r.

**GMINA BĄDKOWO 2023**

**GMINNY PROGRAM OPIEKI  
NAD ZABYTKAMI  
GMINY BĄDKOWO  
NA LATA 2023 - 2026**



## Spis Treści

	Spis treści	
	Wstęp	
1.	Słowniczek pojęć	
2.	Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami	
3.	Przedmiot ochrony prawnej	
4.	Formy prawne ochrony zabytków	
5.	Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	
5.1.	Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie krajowym	
5.2.	Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie wojewódzkim	
5.3.	Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatowym	
5.4.	Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminnym	
6.	Zasoby dziedzictwa krajobrazu kulturowego Gminy Bądkowo	
6.1.	Charakterystyka Gminy Bądkowo	
6.2.	Rys historyczny	
6.3.	Zabytki nieruchome	
6.4.	Zabytki ruchome	
6.5.	Zabytki archeologiczne	
6.6.	Elementy dziedzictwa niematerialnego	
7.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy - analiza SWOT	
8.	Założenia programowe Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	
9.	Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	
10.	Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	
11.	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	
11.1.	Źródła krajowe	
11.2.	Źródła zagraniczne w ramach funduszy strukturalnych	
12.	Misja Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bądkowo	

## Wstęp

Obowiązek wykonania gminnego programu opieki nad zabytkami określa ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dn. 23 lipca 2003 r.<sup>1</sup> Program sporządzany jest na okres 4 lat, z założeniem ewaluacji jego wykonania co 2 lata. **Program opieki nad zabytkami Gminy Bądkowo** jest dokumentem planistycznym gminy, służącym podejmowaniu, inicjowaniu, wspieraniu oraz koordynowaniu działań z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, a także promocji dziedzictwa kulturowego przez samorząd gminny. Przeanalizowane zostały dokumenty strategiczne dotyczące zarówno województwa kujawsko-pomorskiego, jak i Gminy Bądkowo w zakresie ochrony zabytków. Analiza zasobów kulturowych gminy pozwala wyznaczyć kierunki działań w obszarach zachowania dziedzictwa kulturowego. Po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków danego województwa, program przyjmowany jest przez Radę Gminy. Jego aktualizacja po 4 latach powinna wziąć pod uwagę dotychczasową realizację programu, zmieniające się warunki kulturowe, społeczne, gospodarcze i finansowe gminy oraz nowe uwarunkowania prawne.

W okresie obowiązywania programu prowadzony będzie monitoring, dzięki któremu możliwym stanie się uwzględnienie nowych uwarunkowań prawnych, społecznych i gospodarczych, co pozwoli na sprecyzowanie lub modyfikację przyjętych kierunków działania oraz priorytetów.

Wskazane w obecnym dokumencie działania są zgodne z wojewódzkimi i gminnymi dokumentami planistycznymi, a planowane zadania oraz zaproponowane rozwiązania odpowiadają ustawowym regulacjom z dziedziny ochrony zabytków w Polsce.

## 1. Słowniczek pojęć

Ustawa o ochronie zabytków w art. 3<sup>2</sup> podaje następujące wyjaśnienie pojęć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) **zabytek** – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) **zabytek nieruchomy** – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- 3) **zabytek ruchomy** – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) **zabytek archeologiczny** – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) **prace konserwatorskie** – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) **prace restauratorskie** – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) **roboty budowlane** – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) **badania konserwatorskie** – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich; **badania architektoniczne** – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 10) **badania architektoniczne** - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

- 11) **badania archeologiczne** – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) **historyczny zespół budowlany** – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) **krajobraz kulturowy** – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) **otoczenie** – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

## **2.Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami**

### **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej**

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

**Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840 z późn. zm.)**

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 3) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 4) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto, w art. 6, ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W art. 7 określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków

nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

**Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40).**

Na mocy art. 7 ust. 1 pkt. 9 „Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

**Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503).**

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:



- 1) uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt 4,
- 2) określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt 2; art. 47, ust. 2, pkt 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

### **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682).**

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust. 2 pkt 3).

W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji.

Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:
  - 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
  - 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
  - 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii w przypadku budowy gazociągu przesyłowego, gazociągu o zasięgu krajowym lub jeżeli budowa ta wynika z umów międzynarodowych

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3)

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

**Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571 z późn. zm.).**

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1 pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

**Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 z późn. zm.).**

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

**Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916).**

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1 pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1, park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku

krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

**Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2023 r. poz. 344).**

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust. 4).

**Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 70 z późn. zm.).**

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

**Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194).**

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

**Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:**

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r., poz. 2393 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.),

- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

**Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:**

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. Nr 113 poz. 661 z późn. zm.). W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. z 2018 r., poz. 1609 z późn. zm.);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2017 r. poz. 1674).

### 3. **Przedmiot ochrony prawnej**

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,

- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479),
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne, będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

#### **4. Formy prawne ochrony zabytków**

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,

- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

### **Wpis do rejestru zabytków**

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661 z późn.zm.).

### **Pomnik Historii**

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2020 w całym kraju było 105 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

### **Park kulturowy**

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

**Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.**

Relacje pomiędzy ochroną zabytków, a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

## **5. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego**

### **5.1 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie krajowym:**

#### **Krajowy program opieki nad zabytkami na lata 2019-2022**

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego,



zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Cel główny dzieli się na trzy cele szczegółowe, zawierające kierunki działań.

#### Cel szczegółowy 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

##### Kierunek działania 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami

##### Kierunek działania 1.2 Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej

#### Cel szczegółowy 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

##### Kierunek działania 2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

##### Kierunek działania 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

1. Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje

#### Cel szczegółowy 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno – edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami
2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Kierunek działania 3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

### **Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju do roku 2030**

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. w odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;

- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbałość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

#### **Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 – 2013 oraz uzupełnienie strategii na lata 2004 – 2020**

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. w programie zapisano następujące priorytety i działania:

- Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadaniem dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

- Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet I tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

## **5.2 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie wojewódzkim**

Obecnie obowiązująca Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego do 2030 r. Strategia Przyspieszenia 2030+ została przyjęta uchwałą nr XXVIII/399/20 przez Sejmik Województwa Kujawsko - Pomorskiego dnia 21 grudnia 2020 r.

Strategia opracowywana jest w celu wyznaczenia kierunków rozwoju województwa na najbliższe lata. Strategia składa się z ustaleń oraz treści niebędących ustaleniami. Ustalenia są podstawą do określenia spójności (lub braku spójności) ze strategią rozwoju województwa w tych procedurach formalnych, które wymagają ustalenia lub zachowania spójności lub też obligują Samorząd Województwa do podejmowania określonych działań na rzecz rozwoju województwa.

Ustaleniami strategii, są:

- koncepcja rozwoju funkcjonalno-przestrzennego województwa kujawsko - pomorskiego - dla planu zagospodarowania przestrzennego województwa, polityki terytorialnej województwa oraz innych dokumentów o charakterze planów, programów i polityk wojewódzkich, a także dla dokumentów samorządów powiatowych i gminnych (jeśli wymagana będzie ich zgodność ze strategią rozwoju województwa)-odnoszących się do sposobu gospodarowania i organizacji przestrzeni oraz zachodzących w nim procesów rozwoju (w zakresie aspektów, które obejmuje Koncepcja),
- cel nadrzędny, cele główne, cele operacyjne oraz kierunki, w tym tabele określające charakterystykę kierunków (charakterystyka tekstowa celów głównych nie stanowi ustaleń strategii), wykaz projektów kluczowych,

### **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego**

Plan zagospodarowanie przestrzennego województwa został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko – Pomorskiego nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r. Cele i działania Planu zawarte są w rozdziale V Polityka zagospodarowania przestrzennego województwa. W nim wyróżnić można zapisy dotyczące gminy, występujące w celach operacyjnych:

#### **3.3 Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego**

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:

- rozwój agroturystyki na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych
- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych

- obszary Strategicznej Interwencji w województwie kujawsko-pomorskim,
- ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie.

Strategia zakłada pięć celów głównych, gdzie kwestie związane z zabytkami ujęto w celu głównym 2. Zdrowie, aktywne i zamożne społeczeństwa - Cel operacyjny 24 - kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe.

Należy jednak zwrócić uwagę, iż w świetle Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami powyższe zapisy są bardzo ogólne i trudno doszukać się konkretnych odniesień do potrzeb gminy. Mimo to, cele przedstawione w niniejszym Programie są zgodne z kierunkami rozwoju województwa, co może przyczynić się do ich dokładniejszej realizacji.

### **Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko - pomorskiego na lata 2021 – 2024**

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021- 2024 przyjęto Uchwałą nr XXXI/451/21 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 kwietnia 2021 r. Dokument przedstawia szereg celów i kierunków działania w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa kujawsko - pomorskiego. Zapisy te są w dużej mierze zgodne z kierunkami zawartymi w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami. Nowe cele programu mają przyczynić się do rozwiązania powyższych problemów. Uwzględniają cele wskazane w ustawie i innych dokumentach regulujących ochronę i opiekę nad zabytkami w Polsce. Są one skorelowane i wzajemnie się wypełniają. W Programie cele główne, a także operacyjne odwołują się do celów określonych w Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 – Strategia Przyspieszenia 2030+ natomiast kierunki działań i działania odpowiadają zadaniom ustawowym, których obowiązek wypełniania spoczywa na województwie. W ramach celów do realizacji wyznaczono następujące działania:

#### Cel główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

##### 1. Cel operacyjny: Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe

##### 1.1 Kierunek działań: Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony

##### 1.2 Kierunek działań: Edukacja

##### 1.3 Kierunek działań: Promocja

##### 1.4 Kierunek działań: Dokumentacja i popularyzacja

Walory dziedzictwa kulturowego to jeden z ważniejszych czynników rozwoju gospodarczego, a szczególnie w obszarze turystyki kulturowej. Wskazane kierunki działań mają na celu podkreślenie, iż dziedzictwo kulturowe, zarówno materialne jak i niematerialne można wykorzystać do kreowania usług i produktów dotyczących rozwoju oferty spędzania czasu wolnego, wspierania inicjatyw związanych z dziedzictwem materialnym i niematerialnym, w tym wspierania tradycyjnych form działalności gospodarczej czy adaptacji obiektów do nowych funkcji związanych z poszerzaniem oferty kulturowej czy turystycznej.

### Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

#### 2.Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa

##### 2.1 Kierunek działań: Ochrona

##### 2.2 Kierunek działań: Prace konserwatorskie i restauratorskie

##### 2.3 Kierunek działań: Dokumentacja i badania

Przestrzeń kulturową należy rozumieć jako wszelkie działania podejmowane w celu poprawy stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego. Stan zachowania dziedzictwa kulturowego ma bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców, a jednocześnie kształtuje pewien indywidualny kontekst rozwojowy. Dziedzictwo kulturowe województwa kujawsko-pomorskiego to jedna najmocniejszych stron województwa. W oparciu o nią należy budować tożsamość lokalną i regionalną. Nadaje swoisty charakter województwa, a tym samym decyduje o jego konkurencyjności. Świadomość wspólnej tożsamości przyczynia się do tworzenia więzi międzyludzkich, które ułatwiają interakcje oraz współdziałanie. Wszelkie podejmowane działania nie mogą ograniczać się do pojedynczych obiektów zabytkowych, ponieważ województwo charakteryzuje się różnorodnością. Należy wskazywać najlepsze i wzorcowe działania oraz promować je.

## **5.3 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu**

### **Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Aleksandrowskiego**

Na rok 2022 powiat aleksandrowski nie posiada opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

## **5.4 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie gminy**

### **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bądkowo**

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bądkowo przyjęte uchwałą nr XXIV/136/2020 Rady Gminy Bądkowo z dnia 22 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bądkowo. Opracowanie zostało sporządzone w trybie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503, z późn. zm.).

Studium stanowi dokument planistyczny określający politykę rozwoju przestrzennego gminy. Należy pamiętać, że formy ochrony zabytków zostały wymienione w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a wśród nich nie zostało wymienione studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Oznacza to, że dokument ten jest jedynie diagnozą stanu zabytków w gminie oraz wyznacznikiem ogólnych kierunków ich ochrony. Podstawowym gminnym aktem prawa ustalającym formy ochrony zabytków jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. W dalszej części studium wskazano obowiązek opieki nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Za obiekty i obszary przeznaczone na przedmiotowy cel publiczny studium wskazuje obszary i obiekty ujęte w rejestrze oraz ewidencji zabytków, które są opisane w rozdziale dotyczącym stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, w związku z powyższym za obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego związane z opieką nad zabytkami należy rozumieć obszary, na których położone są te zabytki.

W celu zachowania wyżej wymienionych obiektów, objętych ochroną konserwatorską należy:

- prowadzić remonty bieżące, uzupełniać brakujące elementy układu wraz z infrastrukturą techniczną
- podejmować prace rekonstrukcyjne bądź rewaloryzacyjne (parki)
- przeznaczać na cele nie kolidujące z charakterem obiektu
- przestrzegać nadzoru i uzgodnienia konserwatorskie przy pracach projektowych i wykonawczych.

W stosunku do wszelkich obiektów zabytkowych studium postuluje następujące kierunki działań:

- nie użytkować terenu w sposób degradujący bądź zakłócający harmonię otoczenia



- kontynuować miejscową tradycję budowlaną przy wymianie lub wprowadzaniu nowej zabudowy
- wysokość nowej zabudowy winna zapewnić ekspozycję zasobów kulturowych
- przestrzegać nadzory konserwatorskie
- uzgadniać koncepcje, projekty, plany realizacyjne z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Toruniu – Delegatura we Włocławku we Włocławku Ostatnim elementem są wskazane strefy o wartościach kulturowych do ochrony archeologicznej.

Dla ochrony wartości archeologicznych przyjmuje się następujące kierunki działań:

- wszelkie prace ziemne (melioracje, regulacje rzek, budowa zbiorników wodnych, budowa dróg, wodociągów, kanalizacji, gazociągów itp.) zgłaszać i uzgadniać z Państwową Służbą Ochrony Zabytków
- zapewnić inwestorski nadzór archeologiczny nad prowadzeniem robót.

Na rysunku stanowiącym załącznik do studium zaznaczono zabytki wpisane do rejestru, do wojewódzkiej ewidencji zabytków, stanowiska archeologiczne oraz historyczny ruralistyczny układ Bądkowa.

## **6. Zasoby dziedzictwa krajobrazu kulturowego Gminy Bądkowo**

### **6.1 Charakterystyka Gminy Bądkowo**

Gmina Bądkowo położona jest w centralnej Polsce, południowo wschodniej części województwa kujawsko – pomorskiego, w powiecie aleksandrowskim na terenie kujaw wschodnich. Gmina Bądkowo posiada status gminy wiejskiej, jej siedziba mieści się w Bądkowie, które jest oddalone o ok. 20 km na zachód od Włocławka i ok. 24 km na południe od Aleksandrowa Kujawskiego. Powierzchnia Bądkowa zajmuje 4,42 km<sup>2</sup> czyli 5,5% całej gminy. Gminę Bądkowo tworzą 26 wsię zgrupowane w 24 sołectwa: Antoniewo, Bądkowo, Bądkówek, Biele, Jaranowo, Jaranowo Duże, Kalinowiec, Kaniewo, Kryńsk, Kujawka, Kwiatkowo, Kolonia Łowiczek, Łowiczek, Łówkowice, Sinki, Słupy Duże, Słupy Małe, Tomaszewo, Toporzyszczewo, Toporzyszczewo Stare, Wysocin, Wójtówka, Zieleniec, Żabieniec. Wg stanu na dzień 31.03.2023 r. Gminę Bądkowo zamieszkuje 4171 osób.

Powierzchnia całkowita Gminy Bądkowo to ok. 7 970 ha (80 km<sup>2</sup>), co stanowi ok. 16,8% powierzchni powiatu aleksandrowskiego. W odniesieniu do wykorzystania terenu ok. 95,5% (7 613 ha) powierzchni Gminy zajmują użytki rolne, a 0,6% (48 ha) stanowią nieużytki. Grunty leśne zajmują ok. 1,20% (96 ha). Struktura użytkowania Gminy świadczy o jej typowo rolniczym charakterze. Gmina skrzyżowaniu i wzdłuż dróg wojewódzkich Rózinowo - Inowrocław oraz

Osięciny - Lubanie stanowiących ważne szlaki komunikacyjne. Zapewniają one dogodne połączenie z drogami wyższej kategorii, a w szczególności z przebiegającą w pobliżu autostradą A1 (jedyną polską autostradą o przebiegu południkowym, która obecnie łączy Trójmiasto z Grudziądem, Toruniem i Łodzią, Pyrzowice z Gliwicami oraz granicą z Czechami w Gorzyczkach) i drogą krajową nr 91 (relacji Gdańsk - Łódź oraz Głuchów - Częstochowa).

## 6.2 Rys historyczny

Miejscowość Bądkowo ma bogatą i ciekawą historię, co w późniejszym okresie było silnie związane z faktem funkcjonowania Gminy Bądkowo. Pierwsza wzmianka historyczna o miejscowości Bądkowo pochodzi z XIII wieku, kiedy to w roku 1239 została zawarta w akcie darowizny księcia Konrada Mazowieckiego Kapitulie Katedralnej we Włocławku. Jednak już w epoce kamiennej na terenie obecnej miejscowości żyli ludzie, o czym świadczy wiele zlokalizowanych znalezisk i stanowisk archeologicznych. Początki dziejów Bądkowa to średniowiecze, ale z całą pewnością z uwagi na jego usytuowanie na Kujawach i w pobliżu ważnych wówczas szlaków handlowych, jego ziemie wchodziły w skład państwa polskiego pierwszych Piastów już w pierwszych wiekach jego istnienia. W XII wieku, po śmierci Bolesława Krzywoustego, tereny te znalazły się w dzielnicy Bolesława Kędzierzawego, a następnie kolejno: Leszka, Kazimierza Sprawiedliwego, Konrada Mazowieckiego, Kazimierza Kujawskiego, wreszcie Władysława Łokietka i jego syna - Kazimierza Wielkiego. To właśnie książę Konrad Mazowiecki jest wystawcą dokumentów z lat: 1222, 1239 i 1242, w których po raz pierwszy pojawiają się wzmianki o Bądkowie. Od XIV wieku gdy Władysław Jagiełło, dokonał podziału Kujaw na dwa województwa, Bądkowo znalazło się w powiecie brzeskim należącym do województwa brzesko - kujawskiego, i stan ten trwał aż do rozbiorów, czyli prawie do końca XVIII wieku.

Historycznie ukształtowany podział terytorialny i administracyjny Kujaw, a więc i usytuowanie na nich Bądkowa, zostały drastycznie naruszone w wyniku I i II rozbioru Rzeczypospolitej. Po II rozbiorze (1793) miejscowość, znalazła się na okres kilkunastu lat pod zaborem pruskim, w powiecie brzesko-kujawskim pruskiej prowincji Prusy Południowe (Sud Preussen). Po III rozbiorze (1795) dokonano dalszego rozczłonkowania Kujaw i nowego podziału zagrabionych ziem, w wyniku czego teren Bądkowa znalazł się w departamencie poznańskim. Przyłączono do departamentu poznańskiego trzy powiaty kujawskie: brzeski, kowalski i radziejowski. Podział na departamenty i powiaty utrzyma się w okresie Księstwa Warszawskiego, z tą jednak zmianą, że Bądkowo weszło w skład departamentu bydgoskiego. W 1807 roku przyłączono do niego najpierw trzy powiaty pomorskie: chełmiński, michałowski i toruński, a następnie trzy powiaty

kujawskie (odłączone od departamentu poznańskiego): brzeski, kowalski i radziejowski. Od 1808 całe Kujawy, czyli dawne województwa inowrocławskie i brzesko-kujawskie znalazły się w składzie jednego departamentu bydgoskiego.

Od 1815 roku na mocy traktatu prusko-rosyjskiego z 3 maja 1815 r. dokonano kolejnego podziału ziem Księstwa Warszawskiego, a więc i Kujaw wtedy w jego skład wchodzących. Większość tego historyczno - geograficznego regionu znalazła się w Królestwie Polskim, nazywanym również Kongresowym - albo Kongresówką, i stan ten w zasadzie przetrwał aż do 1915 roku. Województwa w Królestwie Polskim pokrywały się na ogół z obszarem pruskich departamentów. Namiestnik dekretem z 16 I 1816 roku podzielił Królestwo na 8 województw. Południowo-wschodnią część Kujaw i ziemię dobrzyńską podzielono pomiędzy dwa województwa płockie i mazowieckie. Do tego ostatniego weszły powiaty brzeski, kowalski i radziejowski. Należy dodać, że nową, pośrednią, jednostką podziału administracyjnego między województwem a gminami stały się obwody (Było ich 39 - tworzyły 7 powiatów). Jednym z 7 obwodów w województwie mazowieckim był obwód kujawski ze stolicą we Włocławku (do 1830r.). W jego skład wchodziły dotychczasowe powiaty: brzeski, kowalski i radziejowski. Oznacza to, że w czasach Królestwa Polskiego Bądkowo i Gmina Bądkowo znajdowały się w obwodzie kujawskim podporządkowanym województwu mazowieckiemu. W 1837 roku nazwę „województwo” zastąpiono „gubernią”, a pięć lat później obwody zostały przemianowane na powiaty a powiaty na okręgi.

Ponieważ kolejne podziały administracyjne powodowały częste przechodzenie wielu miejscowości do nowo tworzonych jednostek administracyjnych, dlatego gmina Bądkowo weszła w skład powiatu radziejowskiego należącego do guberni warszawskiej. W wyniku kolejnych zmian w podziale gmin dokonanych w latach 1867 - 1870 gmina Bądkowo znalazła się w powiecie nieszawskim.

Okres I wojny i okupacji niemieckiej przyniósł dalsze zmiany administracyjne. Gmina Bądkowo znalazła się w powiecie włocławskim, powstałym w 1916 roku z połączenia powiatów włocławskiego i nieszawskiego. Po odzyskaniu w 1918 r. niepodległości przywrócono dawne polskie jednostki administracyjne, tj. województwa i powiaty. Gmina Bądkowo pozostała w granicach powiatu nieszawskiego (od 1932 r. jego siedzibą stał się Aleksandrów Kujawski), początkowo w województwie warszawskim, a w wyniku reformy z 1937 roku weszła do województwa pomorskiego.

W okresie II wojny światowej i okupacji władze niemieckie zniosły przedwojenny podział terytorialny kraju. Gmina Bądkowo (Bondkau) znalazła się w landraturze nieszawskiej, w okręgu rejencyjnym Inowrocław (Hohensalza), który był częścią Kraju Warty (Reichsgau Warthland) stanowiącego okręg Rzeszy. Po zakończeniu wojny, w 1945 r. Bądkowo ponownie znalazło się

w powiecie nieszawskim, od 1943 przemianowanym na aleksandrowski, najpierw w województwie

Nazwa obiektu	Data powstania	Rejestr zabytków data	Rejestr zabytków numer
Kościół parafialny murowany pw. Św. Mateusza	1312 ok.	1981.02.17	3/A
Cmentarz parafialny rzymskokatolicki	XIX w. poł	1990.08.09	275/A
Zespół kościoła parafialnego:	1711	1955.04.18	22/305/A
- kościół parafialny drewniano murowany pw. Św. Krzyża			
- dzwonnica drewniana			
- cmentarz parafialny rzymskokatolicki			
Zespół dworsko-parkowy	1880	1994.05.19	345/A

pomorskim a następnie w województwie bydgoskim. Po reformie administracyjnej z 1975 roku gmina Bądkowo znalazła się w województwie włocławskim, wreszcie 1 stycznia 1999 r. w wyniku kolejnej reformy (z 1998 r.) wróciła do powiatu aleksandrowskiego w nowo utworzonym województwie kujawsko-pomorskim.

### 6.3 Zabytki nieruchome

Gmina Bądkowo posiada Gminną Ewidencję Zabytków przyjętą zarządzeniem Wójta Gminy Bądkowo nr 2/2023 z dnia 5 stycznia 2023 r. Gminna ewidencja zabytków zawiera szereg zabytków, należą do nich zespoły dworsko-parkowe, kościoły, domy, kapliczki przydrożne i inne.

#### **Zabytki nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy:**

##### **Zabytki sakralne**

Do zabytków sakralnych gminy zaliczyć należy kościoły w Bądkowie i Łowiczku oraz dzwonnice wchodzącą w skład zespołu kościoła parafialnego w Łowiczku.

##### **Kościół parafialny pw. św. Mateusza w Bądkowie**



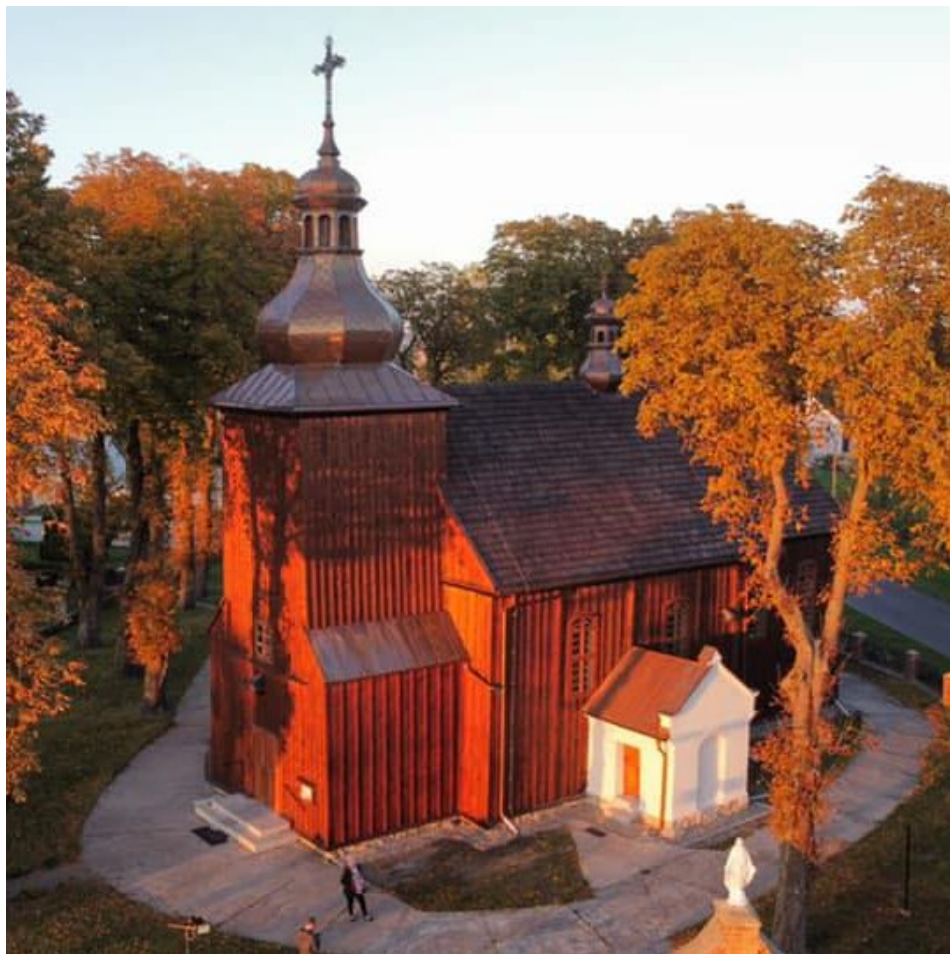
Parafia pw. św. Mateusza w Bądkowie została erygowana w XIII wieku. W 1239 r. książę mazowiecki Konrad I podarował wieś Bądkowo kapitulie katedralnej we Włocławku. Kościół powstał około 1312 r., z tego okresu pochodzi zachowana do dzisiejszych czasów część wschodnia (dawna: zakrystia, prezbiterium i nawa główna). W 1882 r. zwieziono 300 wozów kamieni polnych, z których wykonano solidne fundamenty wokół dawnego przykościelnego cmentarza i na nich wzniesiono ozdobny ceglany parkan, który przetrwał do czasów II wojny światowej, kiedy to Niemcy nakazali jego rozebranie.

Na przełomie XIX/XX w. zaszła potrzeba rozbudowy kilkuwiekowej świątyni, która mogła pomieścić zaledwie 300 wiernych podczas gdy parafia liczyła już ponad 3000. Dzieła rozbudowy udało się dokonać proboszczowi Franciszkowi Buchalskiemu. W latach 1913-1921 miała miejsce rozbudowa neogotycka wg projektu Jarosława Wojciechowskiego - od zachodu dobudowano nawę i wieżę, średniowieczną nawę główną przekształcono na prezbiterium, a prezbiterium i zakrystię w zakrystię. Dnia 31.07.1921 r. bp Wojciech Owczarek konsekrował świątynię.

Kościół orientowany, położony na niewielkim wzniesieniu w północnej części wsi. Otoczony starymi nasadzeniami i kamiennym murem. Obiekt jednonawowy dwuprzęsłowy, z wieżą na osi, z dwuprzęsłowym prezbiterium (dawna nawa), sześcioboczną zakrystią (dawne prezbiterium) i niewielką dobudówką (dawna zakrystia). Wzniesiony na fundamencie ceglano-kamiennym, mury zewnętrzne ceglane w wątku wendyjskim (część gotycka) i polskim (część neogotycka). Wewnątrz

ściany otynkowane, pokryte polichromią. Sklepienia w dawnej zakrystii - kolebkowe, w dawnym prezbiterium - pozorne, w dawnej nawie: kolebkowo-krzyżowe, w nawie kolebkowo-krzyżowe wsparte na przyściennych filarach. Elewacja frontowa powstała w latach 1912-1920, pośrodku portal pomiędzy dwoma kolumnami z piaskowca i z trójkątnym szczytem. Nad nim znajduje się wielouskokowy oculus nawiązujący do tradycji rozet w architekturze gotyckiej. Na osi portalu dwukondygnacyjna, ośmioboczna wieża zwieńczona ceglany gzymsem arkadowym i uskokowym dachem namiotowym. Stan dobry. Po wojnie w latach 1950-52 wykonano polichromię według projektu prof. Drapiewskiego, którą odnowiono w latach 1980-81 oraz w 2003 r. przez bądkowskich artystów Stanisława i Pawła Długozimów. W ostatnich kilku latach dokonano naprawy dachu, krzyża na wieży, otoczenia świątyni. Od 2015 roku trwają prace konserwatorskie przywracające murom gotyckiej świątyni dawny wygląd. W najbliższych latach planowane są dalsze prace konserwatorskie, a także wymiana ławek wewnątrz kościoła.

### **Kościół parafialny pw. św. Krzyża w Łowiczku**



Pierwsza wzmianka dotycząca parafii w Łowiczku pochodzi z wykazu świętopietrza, sporządzonego w 1325 roku. W tym czasie istniał we wsi kościół pw. św. Idziego. Pod tym wezwaniem funkcjonował do XVII w., kiedy został urzędowo dedykowany Świętemu Krzyżowi. Do końca XVII w. kolatorami świątyni byli ówcześni właściciele wsi - Łowiccy. Na przełomie XVII i XVIII w. uprawnienia kolatorskie przeszły z Łowickich na inne rody, w tym na Słubickich (herbu Prus). Obecny, drewniany kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego powstał w 1711 r. z zasobów fundacji Chryzostoma Słubickiego. Został wybudowany na fundamentach starego budynku, który spłonął w pożarze. Uroczystej konsekracji kościoła dokonał w 1757 r. kanonik włocławski i sufragan diecezji włocławskiej Franciszek Kanigowski, który był równocześnie właścicielem części Łowiczka. W poł. XIX w. kolejny właściciel Łowiczka, Julian Wolski, ufundował (od strony północnej) murowaną boczną kruchtę, kaplicę i zakrystię. W 1957 r. dokonano naprawy i konserwacji dachu. W 1989 r. pomalowano wnętrze kościoła.<sup>1</sup>

W 2020 r. wykonano kapitalne prace naprawcze: fundamentów i konstrukcji dachu oraz orynnowanie, wymieniono pokrycie dachowe nad prezbiterium oraz nad nawą główną - dach pokryto gontem, a wieżyczkę blachą miedzianą. W latach 2021-2022 dokonano renowacji elewacji zewnętrznej oraz wymieniono stolarkę okienną i drzwiową.

### **Dzwonnica w zespole kościoła parafialnego w Łowiczku**



Dzwonnica, stanowiąca integralną część zespołu parafialnego, wzniesiona w II poł. XIX w., drewniana, o konstrukcji słupowej, oszalowana analogicznie do kościoła. Kwadratowa o ścianach pionowych z górną, węższą kondygnacją ażurową, wydzieloną zadaszeniem. Dach dwupoziomowy, w dolnej części namiotowy, a jego górna część w kształcie cebulastego hełmu.

### **Zabytki zieleni projektowanej**

Na terenie Gminy Bądkowo zachowało się kilka parków w różnym stanie zachowania. Jedne z nich, jak park podworski w Bądkowie został zachowany i utrzymany w dobrym stanie. Wytyczone aleje, pielęgnowane na bieżąco tak aby nie zarastały chwastami. W 2017 zostało wykonane nowe ogrodzenie parku w Bądkowie. W miejscu starej zniszczonej siatki, przerdzewiałych słupków i szczątkowych fundamentów, zamontowane zostały nowe segmenty ogrodzenia z drutu w kolorze zielonym wraz ze wszystkimi elementami składowymi. W północno - wschodniej części parku usytuowano drewnianą altanę. W miarę potrzeb przeprowadzane jest wykaszanie ściółki rosnącej pomiędzy drzewostanem, uprzątnięte są odłamane konary oraz drobniejsze gałęzie.

Natomiast parki dworskie w Łowiczku, Łówkowicach, Wysocinie i Toporzyszczewie Starym zachowały chociaż częściowo czytelny układ alei i część pierwotnej zieleni oraz pierwotne granice. W najgorszym stanie są pozostałości parku dworskiego w Kalinowcu, gdzie zachowały się jedynie nieliczne okazy starodrzewu.



Parki wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków:

- park dworski w Bądkowie (XIX-XX w.)
- park dworski w Łowiczku (XIX-XX w.)
- park dworski w Łówkowicach (2 poł. XIX w.)
- park dworski w Wysocinie (k. XIX w.)
- park dworski w Toporzyszczewie Starym (2 poł XIX w.)
- park dworski w Kalinowcu – pozostałości (pocz. XX w.)

### **Cmentarze**

Do zabytków nieruchomości zalicza się również cmentarze, będące świadkami dawnej społeczności gminy. Należą do nich czynne cmentarze rzymskokatolickie w Bądkowie i Łowiczku oraz nieczynny cmentarz ewangelicki w Kryńsku, a także nieczynny cmentarz przykościelny rzymskokatolicki w Bądkowie.

**Cmentarz rzymskokatolicki w Bądkowie** - cmentarz parafialny rzymskokatolicki, grzebalny założony w połowie XIX wieku. Cmentarz położony ok. 500 metrów na północ od kościoła parafialnego, na terenie płaskim w otoczeniu pól uprawnych, przy drodze do Olszynki. Powierzchnia ogólna 1,39 ha. Cmentarz ogrodzony z metalową bramą od strony ulicy. Przez centralną część cmentarza przebiega aleja obsadzona kasztanami, drzewa posadzone na początku XX w. Najstarszy istniejący nagrobek Feliksa Dąbrowskiego pochodzi z 1881 roku.

**Cmentarz rzymskokatolicki w Łowiczku** - Cmentarz parafialny rzymskokatolicki, grzebalny. Założony w pierwszej połowie XIX wieku. Cmentarz położony ok 500 metrów na północny wschód od kościoła parafialnego pw. Św. Krzyża w Łowiczku, na terenie płaskim zniżającym się od strony północnej. Położony w otoczeniu pól uprawnych, przy drodze powiatowej Ujma Duża – Nieszawa. Powierzchnia ogólna 0,87 ha. Cmentarz ogrodzony z metalową bramą od strony ulicy. Najstarszy istniejący nagrobek pochodzi z 1848 r. – Maryi z Rusinowskich Waškiewicz. W 2020 naprawiono i wzmocniono wejście główne na cmentarz.

**Cmentarz ewangelicki w Kryńsku** - Powierzchnia cmentarza 0,18 ha. Układ cmentarza zatarty. Brak informacji o istnieniu alei. Pozostałości ceglanej bramy z I poł XX w. Ze wszystkich stron sąsiaduje z lasem. Cmentarz jest zarośnięty, nagrobki zdewastowane, płyty nagrobkowe pokryte mchem, porośnięte bluszczem. niektóre mogiły zarwane. Widoczne są pozostałości kamiennych fundamentów ogrodzenia cmentarza oraz murowanej bramy wejściowej do cmentarza. Na cmentarzu

spoczywa właściciel majątku Kaniewo - Juliusz Kunkel z rodziną, a także spokrewnieni z Kunkelami członkowie rodziny Gregor - właściciele Bachórki. Spoczywają na nim również właściciele majątków Kąkowa Wola, Rządka Wola.

**Cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego w Bądkowie** – cmentarz nieczynny. W 1870 roku od strony południowej dobudowano niewielką kapliczkę, w podziemiach której przez pewien czas chowano zmarłych. Kapliczka zasłaniała ozdobny gotycki portal i aby go odsłonić w 1925 roku ją rozebrano.

### **Szkoły:**

**Kujawka - szkoła** murowana, powstała w latach 20-tych XX w., obecnie budynek mieszkalny

**Kolonia Łowiczek - szkoła** murowana, najstarsza część powstała w latach 30-tych XX w., obecnie budynek mieszkalny.

**Bądkowo - szkoła** murowana. Do budowy nowego budynku szkoły podstawowej przystąpiono wiosną 1953 roku. Budynek oddano do użytku w 1954 r. Budynek został rozbudowany i zmodernizowany. Wtórne tynki i stolarka otworowa. Nowy dach na całym obiekcie. Wewnątrz zachowane w stanie pierwotnym kamienne schody prowadzące na pierwsze piętro. Budynek częściowo utracił zabytkowy charakter.

### **Budynki mieszkalne**

Liczną grupą obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków są budynki mieszkalne. Większość budynków mieszkalnych znajduje się w Bądkowie – spośród nich najbardziej wyróżniającym się obiektem jest dom położony przy ulicy Włocławskiej 50. Budynek powstał w 1899 r. Był to dom mieszkalny należący do rodziny Wyrzykowskich. Budynek znajdujący się w centralnym punkcie miejscowości przy skrzyżowaniu dwóch dróg wojewódzkich nr 252 i nr 301. Budynek wolnostojący, parterowy z poddaszem, zbudowany na planie prostokąta, z charakterystyczną dwupiętrową wieżą, która przez lata stanowiła wizytówkę miejscowości. Budynek wymaga remontu.



### **Zabytki małej architektury – kapliczki**

Na terenie gminy Bądkowo łącznie występuje 27 obiektów małej architektury, są to głównie kapliczki, figury przydrożne oraz krzyże przydrożne. Pochodzą głównie z początku XX w. W większości przypadków są to kapliczki słupowe lub pełnoplastyczne rzeźby świętych na postumencie, występują również krzyże metalowe na postumencie. Obiekty małej architektury w zdecydowanej większości zachowane są w bardzo dobrym stanie. Ich utrzymaniem zajmują się właściciele nieruchomości oraz mieszkańcy poszczególnych miejscowości, w których są położone.

### **Układy ruralistyczne gminy Bądkowo**

Zdecydowana większość miejscowości w gminie posiada rodowód historyczny, w przewadze średniowieczny. W wyniku przemian dziejowych jedynie w części z nich zachowały się czytelne do czasów obecnych historyczne układy przestrzenne. Do takich wartościowych miejscowości należy przede wszystkim:

Bądkowo - wieś o układzie regularnym, na przestrzeni dziejów rozwijała się wzdłuż istniejących dróg z zabudowaniami usytuowanymi po obydwu jej stronach. Zabudowania zwrócone są frontem do drogi. W Bądkowie występuje układ wielodrożny – ulicówka, wieś przecinają dwie drogi wojewódzkie, przy których po obu stronach, stoją zwarto ustawione budynki. We wschodniej części miejscowości znajduje się park dworski. W zachodniej części wsi na delikatnym wzniesieniu

usytuowany jest kościół pochodzący z XIV w. Dominantę stanowi wieża kościoła. Układ zabudowy o charakterystycznej strukturze związanej z historycznym rozwojem wsi, mimo rozbudowy i powstawania obiektów współczesnych został zachowany i posiada wartości zabytkowe. Dobrze zachowany układ przestrzenny. Stan techniczny zróżnicowany w zależności od użytkowania obiektów. Część budynków zmodernizowana. Zachowanie charakterystycznych elementów: utrzymania linii zabudowy. Plac wiejski poddany rewitalizacji. Park dworki zachowany w pierwotnym kształcie.

Przy lokalizacji nowej zabudowy powinno się uwzględniać sąsiedztwo obiektów o wartości kulturowej - nowe budynki nie powinny być sytuowane w taki sposób by degradowały istniejącą tradycyjną zabudowę, a ich forma architektoniczna powinna być dostosowana do otaczającej zabudowy, tworząc miejscowy krajobraz kulturowy.

### Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Bądkowo (stan na 05.2023)

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Rejestr zabytków/ Ewidencja zabytków
		zespół kościoła parafialnego:		
1.	Bądkowo	<b>kościół parafialny rzymskokatolicki pw. Św. Mateusza, ul. Włocławska 47</b>	1312 ok.	1927.08.31-A/469
2.		plebania	ok. 1900	ew. zab.
3.		ogrodzenie	XX w. pocz.	ew. zab.
4.		figura Matki Boskiej Królowej Polski	1956	ew. zab.
5.		starodrzew	XX w. pocz.	ew. zab.
6.		cmentarz przykościelny		ew. zab.
7.	Bądkowo	<b>cmentarz parafialny rzymskokatolicki</b>	XX w. poł.	1990.08.09-A/1311
8.	Bądkowo	park dworski		ew. zab.
9.	Bądkowo	dom, ul. Kujawska 2		ew. zab.
10.	Bądkowo	dom, ul. Włocławska 13		ew. zab.
11.	Bądkowo	dom, ul. Włocławska 19		ew. zab.
12.	Bądkowo	dom, ul. Włocławska 29		ew. zab.
13.	Bądkowo	dom, ul. Włocławska 43		ew. zab.

<b>Lp.</b>	<b>Miejscowość</b>	<b>Obiekt</b>	<b>Czas powstania</b>	<b>Rejestr zabytków/ Ewidencja zabytków</b>
14.	Bądkowo	dom, ul. Włocławska 45		ew. zab.
15.	Bądkowo	dom, ul. Włocławska 50/52	1899	ew. zab.
16.	Bądkowo	dom, ul. Włocławska 51	1 poł. XX w.	ew. zab.
17.	Bądkowo	dom, ul. Włocławska 68		ew. zab.
18.	Bądkowo	historyczny układ ruralistyczny miejscowości		ew. zab.
19.	Bądkowo	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. l. 70-te XX w.	ew. zab.
20.	Bądkowo	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. l. 80-te XX w.	ew. zab.
21.	Bądkówek	figura przydrożna Matki Boskiej	l. 30-te XX w., przeb. w 1994 r.	ew. zab.
22.	Bądkówek	krzyż przydrożny	1939, przeb. 1982	ew. zab.
23.	Bądkówek	figura przydrożna Matki Boskiej	l. 30-te XX w., przeb. l. 70-te XX w.	ew. zab.
24.	Biele	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. l. 80-te XX w.	ew. zab.
25.	Jaranowo Duże	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. l. 70-te XX w.	ew. zab.
26.	Kalinowiec	park dworski - pozostałości	XX w. pocz.	ew. zab.
27.	Kalinowiec	kapliczka przydrożna	l. 30-te XX w., przeb. po 2000	ew. zab.
28.	Kaniewo	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. l. 80-te XX w.	ew. zab.
29.	Kryńsk	cmentarz ewangelicki	XIX/XX w.	ew. zab.
30.	Kryńsk	kapliczka przydrożna	l. 30-te XX w., przeb. l. 70-te XX w. i po 2000	ew. zab.
31.	Kryńsk	kapliczka przydrożna	l. 30-te XX w., przeb. l. 70-te XX w.	ew. zab.
32.	Kujawka	d. szkoła ob. budynek mieszkalny	lata 20-te XX w.	ew. zab.
33.	Kujawka	kapliczka przydrożna	l. 20-te XX w., przeb.	ew. zab.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Rejestr zabytków/ Ewidencja zabytków	
			odbud. 1946, przeb. 2000		
34.	Kwiatkowo	kapliczka przydrożna	l. 30-te XX w., przeb. po 2000	ew. zab.	
35.	Kolonia Łowiczek	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. l. 80-te XX w.	ew. zab.	
36.	Kolonia Łowiczek	szkoła	lata 30-te XX w.	ew. zab.	
37.	Kolonia Łowiczek	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. l. 80-te XX w.	ew. zab.	
		<b>zespół kościoła parafialnego:</b>	XIX w. 2 poł		
38.	Łowiczek	<b>kościół parafialny rzymskokatolicki drewniano – murowany pw. Św. Krzyża</b>	1711	1955.04.18-A/452	
39.		<b>dzwonnica drewniana</b>	XIX w. 2 poł.		
40.		figura Chrystusa	1937		ew. zab.
41.		brama z ogrodzeniem	XIX w. 2 poł.		ew. zab.
42.		plebania	1 poł. XX w.		ew. zab.
43.		Łowiczek	kapliczka przydrożna		2 poł. XIX w.
		<b>zespół dworsko - parkowy</b>			
44.	Łowiczek	dwór	ok. 1900	ew. zab.	
45.		park dworski	XIX/XX w.		
46.	Łowiczek	<b>cmentarz parafialny rzymskokatolicki</b>	XIX w. 1 poł	1990.08.09-A/1310	
47.		<b>ogrodzenie cmentarza z bramą</b>	k. XIX w.		
		<b>zespół dworsko - parkowy</b>			
48.	Łówkowice	dworu ruina	XIX w. 2 poł.	ew. zab.	
49.		park dworski	XIX w. 2 poł.		
50.	Łówkowice	krzyż przydrożny, nr 42	l. 30- te XX w., przeb. l. 80- te XX w.	ew. zab.	
51.	Łówkowice	krzyż przydrożny, nr 4	l. 30-te XX w., przeb. l. 80-te XX w.	ew. zab.	
52.	Słupy Duże	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. po	ew. zab.	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Rejestr zabytków/ Ewidencja zabytków
			2000	
53.	Słupy Duże	figura przydrożna Chrystusa	l. 30-te XX w., odbud. 1947 r., po 2000	ew. zab.
54.	Toporzyszczewo Stare	zespół dworsko – parkowy dwór	XIX w. 2 poł.	ew. zab.
55.		park dworski	XIX w. 2 poł.	
56.	Toporzyszczewo Stare	kapliczka przydrożna	l. 30-te XX w., przeb. w 2000	ew. zab.
57.	Toporzyszczewo Stare	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. l. 80-te XX w.	ew. zab.
58.	Wysocin	<b>zespół dworsko - parkowy</b> <b>dwór</b>	XIX w. 3 ćw.	1994.05.19- A/719/1-2
59.		<b>park dworski</b>	XIX w. k.	
60.		dom	2 ćw. XX w.	
61.	Wysocin	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. l. 70-te XX w.	ew. zab.
62.	Wysocin	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. po 2000.	ew. zab.
63.	Wysocinek	krzyż przydrożny	l. 30-te XX w., przeb. l. 70-te XX w.	ew. zab.
64.	Wysocinek	figura przydrożna Matki Boskiej	1931, zniszcz. 1941, odb. 194	ew. zab.
65.	Wójtówka	Krzyż przydrożny	l. 30-ste przeb. l. 80-te XX w.	ew. zab.

## 6.4 Zabytki ruchome

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

## 6.5 Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Pozostałe nieruchome zabytki archeologiczne nie posiadają ekspozycji terenowej i tereny przez nie zajmowane są dostępne na cele inwestycyjne pod warunkiem wcześniejszego przeprowadzania wykopaliskowych badań archeologicznych. Z uwagi na dużą ilość nieruchomych zabytków archeologicznych na terenie gminy pożądanymi byłoby, aby przy wszystkich inwestycjach na terenie gminy przeprowadzono badania archeologiczne.

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak: prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne.

W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane na terenie gminy wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane będą na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.



## Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków (stan na 05.2023 r.)

### Wykaz nieruchomości zabytków, stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych na obszarze gminy Bądkowo. Stan na 19.05.2023

Lp	miejsowość	gmina	nr stan	nr AZP	nr na AZP	funkcja	kultura	bliższa chronologia	uwagi
1	Kaniewo	Bądkowo	1	45-45	32	śląd osadnictwa		OR	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
2	Łowiczek	Bądkowo	3	45-45	33	śląd osadnictwa		neolit	
						śląd osadnictwa		epoka brązu	
						śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
						osada		średniowiecze	
						osada		nowożytny	
						śląd osadnictwa	?	?	
3	Łowiczek	Bądkowo	2	45-45	34	śląd osadnictwa	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		średniowiecze	
4	Kaniewo	Bądkowo	2	45-45	35	osada		średniowiecze	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
5	Kaniewo	Bądkowo	3	45-45	36	osada		średniowiecze	
						osada		nowożytny	
6	Łowiczek	Bądkowo	5	45-45	37	śląd osadnictwa		średniowiecze	
						osada	k. przeworska	OR	
7	Łowiczek	Bądkowo	6	45-45	38	śląd osadnictwa		średniowiecze/nowożytny	
8	Łowiczek	Bądkowo	4	45-45	39	śląd osadnictwa		średniowiecze	
9	Łowiczek	Bądkowo	7	45-45	40	śląd osadnictwa		nowożytny	
10	Wójtówka	Bądkowo	5	45-45	41	śląd osadnictwa	?	?	
11	Łówkowice Kolonia	Bądkowo	2	45-45	42	śląd osadnictwa		późne średniowiecze	
12	Łówkowice Kolonia	Bądkowo	1	45-45	43	śląd osadnictwa		nowożytny	
						osada	k. przeworska	OR	
13	Wójtówka	Bądkowo	1	45-45	44	śląd osadnictwa		nowożytny XVIII w.	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
14	Łowiczek	Bądkowo	1	45-45	45	śląd osadnictwa		średniowiecze	
						osada		wczesne średniowiecze	
15	Łowiczek	Bądkowo	10	45-45	46			nowożytny	
16	Łowiczek	Bądkowo	9	45-45	47	śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
17	Łowiczek	Bądkowo	8	45-45	48	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
						śląd osadnictwa		średniowiecze	
18	Łówkowice	Bądkowo	9	45-45	49	osada	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		średniowiecze	
19	Łówkowice	Bądkowo	8	45-45	50	osada	k. łużycka		
						śląd osadnictwa		średniowiecze	
20	Łówkowice	Bądkowo	10	45-45	51	osada		średniowiecze/nowożytny	
21	Łówkowice	Bądkowo	2	45-45	52	śląd osadnictwa		średniowiecze	
						osada		późne średniowiecze	
22	Łówkowice	Bądkowo	1	45-45	53	osada		nowożytny	
						osada		nowożytny	
23	Łówkowice	Bądkowo	3	45-45	54	śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
						śląd osadnictwa		nowożytny	
24	Łówkowice	Bądkowo	4	45-45	55	śląd osadnictwa		średniowiecze/nowożytny	
25	Wójtówka	Bądkowo	2	45-45	56	śląd osadnictwa	k. łużycka		

						śląd osadnictwa	k. przeworska		
						śląd osadnictwa		nowożytny XVIII w.	
26	Wójtówka	Bądkowo	3	45-45	57	osada		późne średniowiecze XV - XVI w.	
27	Łódkowice	Bądkowo	7	45-45	58	śląd osadnictwa		późne średniowiecze/nowożytny	
28	Łódkowice	Bądkowo	6	45-45	59	osada		średniowiecze/nowożytny	
29	Łódkowice	Bądkowo	5	45-45	60	osada		późne średniowiecze/nowożytny	
						osada		neolit/epoka brązu	
30	Wójtówka	Bądkowo	4	45-45	61	osada	k. łużycka	późna epoka brązu	
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
31	Janowo	Bądkowo	2	45-45	62	śląd osadnictwa		średniowiecze	
						śląd osadnictwa		schyłkowy neolit	
						osada	k. łużycka		
						osada	k. przeworska		
32	Sinki	Bądkowo	4	46-44	149	osada	k. prapolska		
						śląd osadnictwa	k. ceramiki wstęgowej rytej		
						śląd osadnictwa	k. późnej ceramiki wstęgowej		
						osada	k. amfor kulistych		
						śląd osadnictwa	k. łużycka		
33	Słupy Duże	Bądkowo	3	46-44	152	osada	k. przeworska		
							k. ceramiki wstęgowej		archiwalne brak lokalizacji
34	Słupy Duże	Bądkowo	?	46-44	193	łuźne			
						śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
						śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
35	Bądkowo	Bądkowo	1	46-45	1	osada		nowożytny XVI w.	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XIII w.	
36	Bądkowo	Bądkowo	2	46-45	2	śląd osadnictwa		nowożytny XVII w.	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze XV w.	
37	Kujawka	Bądkowo	2	46-45	3	osada			
						osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
						osada	k. łużycka	halsztat	
38	Kujawka	Bądkowo	3	46-45	4	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XI w.	
						osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
39	Łowiczek	Bądkowo	11	46-45	5	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XI w.	
						osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
40	Łowiczek	Bądkowo	12	46-45	6	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
						śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat	
						śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XI w.	
41	Łowiczek	Bądkowo	13	46-45	7	śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.	

						śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
42	Łowiczek	Bądkowo	14	46-45	8	osada		nowożytny XVII w.	
						śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
						śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
43	Łowiczek	Bądkowo	15	46-45	9	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
						śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.	
44	Łowiczek-Ujma	Bądkowo/Koneck	1	46-45	10	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit	
						osada	k. łużycka	halsztat	
45	Proboszczewo	Bądkowo	1	46-45	11	śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.	
						osada	k. łużycka	halsztat	
						śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
46	Słupy Duże	Bądkowo	5	46-45	13	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze X w.	
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit	
						śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
						śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
47	Słupy Duże	Bądkowo	6	46-45	14	śląd osadnictwa		nowożytny XVII w.	
						śląd osadnictwa		późne średniowiecze XV w.	
48	Słupy Duże	Bądkowo	7	46-45	15	śląd osadnictwa		nowożytny XVIII w.	
						śląd osadnictwa	k. łużycka	III okres epoki brązu	
						osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
						osada/cmentarzysko	k. łużycka	halsztat	
						śląd osadnictwa	k. przeworska	późny okres laterński	
49	Słupy Duże	Bądkowo	8	46-45	16	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze X w.	
50	Słupy Duże	Bądkowo	9	46-45	17	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
						osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XI w.	
						osada		wczesne średniowiecze XIII w.	
51	Słupy Duże	Bądkowo	2	46-45	18	śląd osadnictwa		nowożytny XVII w.	
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit	
						śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
						śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat	
52	Słupy Duże	Bądkowo	4	46-45	19	śląd osadnictwa		późne średniowiecze XIV w.	
						osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
53	Słupy Duże	Bądkowo	10	46-45	20	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XI w.	
						śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
54	Słupy Duże	Bądkowo	11	46-45	21	śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.	
55	Słupy Małe	Bądkowo	2	46-45	23	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	

						śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
56	Tadzin	Lubanie/Bądkowo	4	46-46	22	śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.	
57	Kolonia Toporzyszcze wo	Bądkowo	2	46-46	23	śląd osadnictwa		Ha-La	
						śląd osadnictwa		nowożytny XVII w.	
						śląd osadnictwa	?	?	
58	Kolonia Toporzyszcze wo	Bądkowo	1	46-46	24	osada		nowożytny XVI-XVII w.	
59	Kwiatkowo	Bądkowo	1	46-46	26	śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.	
60	Ustronie	Bądkowo	?	46-46	46	łuźne		neolit	
						moneta		Marek Aureliusz 161-180	
61	Jaranowo	Bądkowo	1	47-45	3	osada		III okres wczesne średniowiecze	
62	Jaranowo	Bądkowo	2	47-45	4	osada		halsztat-OR	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
63	Jaranowo	Bądkowo	3	47-45	5	osada		III okres wczesne średniowiecze	
						śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVIII w.	
64	Kałużyczyn	Bądkowo	1	47-45	6	osada		III okres wczesne średniowiecze	
65	Kujawka	Bądkowo	4	47-45	12	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
67	Kujawka	Bądkowo	6	47-45	14	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
						śląd osadnictwa	?	?	
						osada		okres lateński	
68	Kujawka	Bądkowo	7	47-45	15	osada		wczesne średniowiecze	
69	Kujawka	Bądkowo	8	47-45	16	śląd osadnictwa		halsztat	
70	Kujawka	Bądkowo	9	47-45	17	śląd osadnictwa		halsztat	
71	Kujawka	Bądkowo	10	47-45	18	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
72	Kujawka	Bądkowo	11	47-45	19	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
74	Wysocin	Bądkowo	3	47-45	24	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
						osada		III okres wczesne średniowiecze	
75	Wysocinek	Bądkowo	2	47-45	25	osada		nowożytny XVI-XVIII w.	
						osada		wczesne średniowiecze	
76	Wysocinek	Bądkowo	3	47-45	26	osada		późne średniowiecze/nowożytny XV-XVII w.	
						osada		III okres wczesne średniowiecze	
						osada		późne średniowiecze XIV-XV w.	
77	Wysocinek	Bądkowo	4	47-45	27	osada		nowożytny XVI-XVII w.	
78	Wysocinek	Bądkowo	5	47-45	28	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
						osada		późne średniowiecze XIV-XV w.	
79	Kujawka	Bądkowo	1	47-45	29	osada		nowożytny XVI-XVIII w.	
						cmentarzysko	k. wenedzka	OR	archiwalne nie potwierdzone w terenie

80	Wysocinek	Bądkowo	1	47-45	30	cmentarzysko	k. grobów kloszowych	wczesny okres lateński	archiwalne nie potwierdzone w terenie
81	Jaranowo Parcele	Bądkowo	1	47-46	25	śląd osadnictwa		nowożytny XVII-XVIII w.	
82	Jaranowo Parcele	Bądkowo	2	47-46	26	śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
83	Jaranowo Parcele	Bądkowo	3	47-46	27	osada		nowożytny XVIII w.	
84	Jaranowo Parcele	Bądkowo	4	47-46	28	śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat D	
						śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
						osada		nowożytny XVII w.	
85	Kryńsk	Bądkowo	1	47-46	39	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit	
						osada	k. łużycka	halsztat D	
86	Kryńsk	Bądkowo	2	47-46	40	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
						osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
						osada		halsztat D	
87	Kryńsk	Bądkowo	3	47-46	41	śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
						śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
						śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat D	
88	Kwiatkowo	Bądkowo	1	47-46	42	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit	
						osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
						osada	k. łużycka	halsztat D	
						osada	k. przeworska	późny okres lateński	
						osada	k. przeworska	późny okres rzymski	
						osada		nowożytny XVI-XVII w.	
89	Kwiatkowo	Bądkowo	2	47-46	43	osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze X-XI w.	
90	Wysocin	Bądkowo	1	47-46	56	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit	
						osada	k. pucharów lejkowatych	neolit	
						śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat D	
						śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
						śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XII w.	
91	Wysocin	Bądkowo	2	47-46	57	śląd osadnictwa	k. ceramiki wstęgowej rytej	neolit	
						śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit	
						śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
						osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
						śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat C	

## 6.6 Elementy dziedzictwa niematerialnego

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp. Są one kultywowane np. przy okazji organizowanych corocznie Dożynek Gminnych czy np. przy tzw. chodzeniu z kozą w okresie końca karnawału.

Historyczne znaczenie ma też herb gminy. W polu czerwonym rzeka złota (żółta), pod którą złączone głowy lwa czarna i orła srebrna (biała), z językami złotymi (żółtymi). Tak zaprojektowany herb gminy przez odniesienie jego idei do herbów wyższych jednostek administracyjnych, na terytorium których od wieków funkcjonował czyli województwa i powiatu, pozwala na jego historyczną i terytorialną identyfikację. Głowa orła otrzymała barwę białą, zaś lwa czarną identycznie jak w herbie województwa. Natomiast dodanie żółtej falistej wstęgi umieszczonej w głowicy tarczy oznaczającej dawną rzeczkę, a obecnie kanał Bachorze, pełniących od dawna ważne funkcje w historii, etnografii i gospodarce gminy, wyznaczając południowo-zachodnią granicę gminy, spełnia dodatkowy wymóg lokalizacji i identyfikacji.

## 7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy - analiza SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy Bądkowo.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki	Brak dostępności kolejowej
Dobra dostępność komunikacyjna dzięki przebiegającym przez gminę drogom wojewódzkim	Niewielka liczba miejsc noclegowych, gastronomicznych i infrastruktury turystycznej
Bliskość siedziby województwa – Torunia oraz innych dużych ośrodków – Włocławka i Inowrocławia	Coraz większy wpływ nowoczesnego budownictwa na charakter zabudowy miejscowości w gminie
Obecność wartościowych obiektów i zespołów obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków	Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków
Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej jakości kulturowej	Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego
Obecność założeń zieleni komponowanej	Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych powodujące utratę walorów zabytkowych
Czystość środowiska	Małe środki w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego
Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze gminy	Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego
Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz gminy	Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych i historycznych
Bogata literatura opisująca historię gminy	Zła sytuacja finansowa części właścicieli obiektów zabytkowych
Aktywna działalność lokalnych organizacji i stowarzyszeń	Brak punktu informacji turystycznej
SZANSE	ZAGROŻENIA
Zwiększenie środków budżetowych gminy na działania związane z ochroną zabytków	Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzenie elementów nowej zabudowy nienawiązujących do historii regionu

Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków	Zmiany w układach ruralistycznych, związane z nową zabudową
Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy przyciągająca turystów	Niewłaściwe działania inwestycyjne lub ich brak przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych
Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości	Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy remontach obiektów zabytkowych
Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne	Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków
Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby	Zanik tradycji i tożsamości regionalnej
Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk)	Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne	Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych
Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej przez festyny, lokalne święta, tradycje lokalne	Kłęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe
Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych	Akty wandalizmu
Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych	Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększającą ilością pojazdów
Komplementarność z PROGRAMEM Opieki nad Zabytkami dla Województwa Kujawsko - Pomorskiego	

## 8. Założenia programowe Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

### 1) Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:



- ściśle powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz innymi dokumentami programowymi;
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy ;
- pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci wpisanych do gminnej ewidencji zabytków tj. cmentarzy rzymskokatolickich w Bądkowie i Łowiczku oraz nieczynnego cmentarza ewangelickiego w miejscowości Kryńsk.

## 2) Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Bądkowo

W perspektywie na lata 2023-2026 gmina realizować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Toruniu – Delegatura we Włocławku. W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszania zabytków typowanych do wpisu do rejestru zabytków. Cyklicznej kontroli podlegać będzie również zasób archeologiczny gminy. Przewidziane aktualizacje obejmują perspektywę dwuletnią, raport z aktualizacji dołączany jest do sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

## 3) Działania związane z bieżącymi działaniami dotyczącymi zabytków z budżetu Gminy

W celu dbałości o zasób zabytkowy Gminy na rewaloryzacje obiektów zabytkowych przeznaczane są środki z budżetu. W perspektywie niniejszego programu do realizacji wskazano I etap zadania

### a) Remont ściany północnej i południowej nawy głównej oraz wymiana ławek w kościele parafialnym rzymskokatolickim pw. św. Mateusza w Bądkowie

Opis inwestycji:

W ramach inwestycji planowana jest realizacja następujących działań:

- dezynfekcja i oczyszczenie ścian;
- usunięcie cementowych, niewłaściwych uzupełnień muru oraz spoin;
- wzmocnienia oryginalnych cegieł i spoin osłabionych lub skruszałych;
- wykonanie uzupełnień murów nową cegłą o wymiarach identycznych z cegłą oryginalną oraz o właściwościach do niej zbliżonych, murowanie z powtórzeniem oryginalnego wątku;
- uzupełnienie brakujących elementów gzymsu;

- uzupełnienia ubytków w ceglach dobierając barwę zaprawy do miejsca aplikacji naśladowując fakturę oryginalnej cegły;
- spoinowanie murów zaprawą odpowiednio dobraną pod względem barwy, właściwości i struktury;
- scalenie kolorystyczne miejsc uzupełnianych z oryginałem;
- hydrofobizacja powierzchni poziomych i skośnych;
- demontaż starych ławek;
- zakup i założenie nowych drewnianych ławek wewnątrz kościoła;
- oczyszczanie dachówki typu mnich/ mniszek na XIV - wiecznej części kościoła z porostów i mchu metodą suchej pary wodnej;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru decyzją nr A/469 z 31.08.1927 r.

b) Nazwa inwestycji: Remont wnętrza zabytkowego drewnianego kościoła pw. Świętego Krzyża w Łowiczku z 1711 roku.

Opis inwestycji:

W ramach inwestycji planowana jest realizacja następujących działań:

- zerwanie starych podłóg i założenie nowych podłóg dębowych w całym kościele;
- naprawa poprzez struganie ręczne wewnętrznych ścian drewnianych oraz żywicowanie i impregnacja grzybobójcza;
- remont sufitów w nawie głównej i prezbiterium;
- malowanie wszystkich ścian wewnętrznych i sufitu z zachowaniem pierwotnej kolorystyki;
- remont chóru, który grozi zarwaniem;
- remont drewnianych schodów prowadzących na chór;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru decyzją nr A/452 z 18.04.1955 r.

c) Nazwa inwestycji: Remont zabytkowej drewnianej dzwonnicy w zespole kościoła parafialnego pw. Świętego Krzyża w Łowiczku

Opis inwestycji:

W ramach inwestycji planowana jest realizacja następujących działań:

- naprawa i wzmocnienie fundamentów;
- oczyszczenie oraz częściowa wymiana desek na ścianach;
- impregnacja ścian z zachowaniem kolorystyki;
- demontaż starego dachu;

- montaż nowej więźby dachowej;
- położenie blachy miedzianej na dachu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru decyzją nr A/452 z 18.04.1955 r.

d) Nazwa inwestycji: Rewitalizacja parku dworskiego w Bądkowie zmierzająca do wyeksponowania oryginalnych elementów zabytkowego układu parku

Opis inwestycji:

W ramach inwestycji planowana jest realizacja następujących działań:

- budowa ścieżek parkowych oraz remont istniejących, w tym zmiana nawierzchni na mineralną nawierzchnię przepuszczalną;
- budowa i montaż obiektów małej architektury (stylowe ławki, stoliki, kosze na śmieci, stojaki na rowery, bindaże, pergole);
- budowa oświetlenia parkowego wraz z zasileniem infrastruktury technicznej (stylowe latarnie stojące oraz oświetlenie punktowe kierunkowe na podłożu do oświetlenia drzew);
- budowa ogrodzenia, co umożliwi zamykanie parku w godzinach nocnych;
- nowe nasadzenia zieleni i rabaty kwiatowe nawiązujące do historycznego założenia parkowego z elementami współczesnych trendów w architekturze krajobrazu;
- wykonanie tablic edukacyjnych oraz tablic pamiątkowych opisujących historię parku m.in. na podstawie książki „Jadwiga Barthel de Weydenthal. Wspomnienia” J. Nowakowski, Warszawa 2022;
- zakup materiałów niezbędnych do realizacji projektu t.j. latarnie, ławki, sadzonki, kruszywo itd.;
- wykonanie dokumentacji projektowej.

W kolejnych etapach planuje się realizację następujących inwestycji:

a) Nazwa inwestycji: Rewitalizacja dworskiego parku w Łowiczku zmierzająca do wyeksponowania oryginalnych elementów zabytkowego układu parku

Opis inwestycji:

W ramach inwestycji planowana jest realizacja następujących działań:

- oczyszczenie dna stawu, pogłębienie, budowa pomostu, stanowisk dla wędkarzy;
- budowa ścieżek parkowych oraz remont istniejących, w tym zmiana nawierzchni na mineralną nawierzchnię przepuszczalną;
- budowa i montaż obiektów małej architektury (stylowe ławki, stoliki, kosze na śmieci, stojaki na rowery);

- budowa oświetlenia parkowego wraz z zasileniem infrastruktury technicznej (stylowe latarnie stojące);
- nowe nasadzenia zieleni i rabaty kwiatowe;
- wykonanie tablicy pamiątkowej o historii parku;
- zakup materiałów niezbędnych do realizacji projektu t.j. latarnie, ławki, sadzonki, kruszywo itd.;
- wykonanie dokumentacji projektowej.

b) Nazwa inwestycji: Uporządkowanie cmentarza ewangelickiego w Kryńsku

Opis inwestycji:

- wydzielenie na obszarze cmentarza specjalnego terenu i urządzenie tam lapidarium, aby ocalić nagrobki, które ze względów historycznych powinny być zachowane. Wszelkie prace powinny być prowadzone pod nadzorem archeologa.
- ustawienie tablicy informacyjnej o historii cmentarza.

4) Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu odpowiedniego zagospodarowania ruchu turystycznego niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy;
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego;
- opracowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy, także z wykorzystaniem systemu informacji przestrzennej.

5) Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego także z uwzględnieniem turystyki jednodniowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów. Do najważniejszych działań gminy w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych;

- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie, gry wojenne;
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym;
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne gminy;
- postawienie na innowacyjność projektów;

#### 6) Promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji Gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;
- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy;
- udział w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe;
- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów.

#### 7) Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszerszego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców, zarówno dorosłych, jak i dzieci i młodzieży planuje się następujące działania: wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego;

- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego gminy i regionu;
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.

## **9. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami**

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bądkowo powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych. Ze strony Gminy zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka, świetlice wiejskie) oraz Urząd Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

## **10. Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami**

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy. Wskazane jest, aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- elementy dziedzictwa kulturowego wprowadzone do edukacji szkolnej oraz przedszkolnej,
- elementy dziedzictwa kulturowego w pracach bibliotek oraz gminnych jednostek kultury.

## **11. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami**

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne

### **11.1. Źródła krajowe**

Dotacje na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych udzielane przez ministra właściwego ds. kultury oraz programy operacyjne ministerstwa kultury i dziedzictwa narodowego Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

**Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe”** jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

#### **a. Ochrona zabytków**

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.



Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjność regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Mimo że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.).

4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Uprawnieni wnioskodawcy:

1. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

2. W przypadku zadań określonych w § 1 ust. 1 pkt. 2 regulaminu tego priorytetu o dofinansowanie ubiegać mogą się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.

3. O dofinansowanie w ramach priorytetu nie mogą ubiegać się państwowe instytucje kultury, publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne oraz inne podmioty, o których mowa w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tryb naboru: do 30 listopada br. i 31 marca następnego. Nabory listopadowe zazwyczaj wyczerpują alokację na dany rok

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Dofinansowanie, zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych.

4. W przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych.

5. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest umieścić we wniosku stosowną informację na ten temat wraz z uzasadnieniem. Wniosek nie zawierający takiego uzasadnienia zostanie odrzucony jako błędny formalnie.

Na podstawie art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;

5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
  6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wewnątrz;
  7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
  8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
  9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
  10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
  11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
  12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
  13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
  14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
  15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
  16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
  17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.
- UWAGA – sporządzenie ekspertyz, badań, dokumentacji, programów lub projektów stanowi koszty kwalifikowane jedynie w przypadku, gdy są częścią prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, bądź wynikają z prowadzonych prac i są wykonywane po dacie podpisania umowy o dotację.

b. Kultura ludowa i tradycyjna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego

i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.

#### c. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania

Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- 3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) organizacje pozarządowe;

- 4) publiczne uczelnie akademickie;
- 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
- 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 30 000 zł.

W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 200 000 zł oraz nie może przekraczać 85% budżetu przedstawionego we wniosku.

Wnioskodawca może ubiegać się o dofinansowanie zadania na okres dwóch kolejnych lat. Zadania dwuletnie muszą spełniać następujące warunki:

- 1) wnioskodawca przedstawia w formularzu wniosku odrębne kosztorysy i harmonogramy na każdy rok realizacji zadania;
- 2) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie minimalnej i maksymalnej kwoty dofinansowania wnioskowanego na dany rok realizacji, określone w § 14 ust. 1 i ust. 3 regulaminu priorytetu;
- 3) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie procentowego udziału dofinansowania ministra w stosunku do rocznego budżetu zadania określone w § 14 ust. 3 regulaminu priorytetu, z zastrzeżeniem § 14 ust. 7-9 .

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, określona zostaje całościowa kwota dofinansowania wraz z podziałem na każdy rok realizacji.

Koszty kwalifikowane:

1. Honoraria i wynagrodzenia:

- wykonawców badań, dokumentacji, konserwacji i analiz specjalistycznych,
- autorów tekstów i opracowań,
- redaktorów, tłumaczy i recenzentów tekstów do publikacji.

2. Zakup usług związanych z realizacją zadania:

- analizy i badania specjalistyczne, np. metalograficzne, dendrologiczne,
- wykonanie dokumentacji, także w formie cyfrowej (np. modele 3D, skany),
- konserwacja zabytków ruchomych,
- wykonanie zdjęć lotniczych,
- badania nieinwazyjne, np. geomagnetyczne, elektrooporowe.

3. Koszty związane z publikacją, w tym:

- projekt, skład, łamanie, druk,
- opracowanie fotografii i ilustracji,

- tłoczenie płyt,
  - publikacja w internecie.
4. Organizacja realizacji zadania, w tym:
- wynajęcie sprzętu niezbędnego do wykonania badań,
  - zakup map niezbędnych do realizacji zadania,
  - zakup niezbędnych materiałów biurowych,
  - koszty transportu i wyjazdów w teren (z wyłączeniem noclegów),
  - koordynacja zadania,
- obsługa finansowo-księgową (nie dotyczy instytucji kultury oraz uczelni).
5. Promocja zadania, w tym: ogłoszenia w mediach i internecie, ulotki i broszury reklamowe, organizacja wystaw, spotkań i konferencji (ale nie udział w konferencjach organizowanych przez inne podmioty). Koszty promocji nie powinny przekraczać 10% budżetu zadania.

d. Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze

ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.



Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi:

- 1) 50 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 2 i pkt. 3 regulaminu priorytetu;
- 2) 300 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 i pkt. 4 regulaminu priorytetu.

W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać:

- 1) 75% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania nie wyższej niż 3 000 000 zł;
- 2) 50% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania wyższej niż 3 000 000 zł.

Koszty kwalifikowane:

Budowa, roboty budowlane, przebudowa i remont obiektu budowlanego na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury – koszty prac wykonywanych w obiektach lub koszty adaptacji obiektów, służących poprawie warunków ich funkcjonowania, tj. • budowa – wykonanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowa, rozbudowa, nadbudowa obiektu budowlanego;

- roboty budowlane – prowadzenie prac polegających na budowie, przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego;
- przebudowa (modernizacja) – wykonanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego;
- remont – wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, przy czym możliwe jest stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyto w stanie pierwotnym. Dopuszcza się prace remontowe polegające na bieżącej konserwacji i wykończeniu obiektu (malowanie ścian, cyklinowanie podłóg);
- urządzenia budowlane – wyposażenie obiektu budowlanego w urządzenia techniczne zapewniające możliwość użytkowania obiektu, jak: przyłącza, urządzenia instalacyjne, w tym służące oczyszczaniu lub gromadzeniu ścieków, a także place postojowe, ogrodzenia;
- przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji planowanych prac – koszty opracowań/projektów dokumentacji branżowej, w tym także projekty aranżacji wnętrz;
- nadzór inwestorski/autorski – kontrola obiektów i procesów budowlanych; - koszty związane z przeprowadzeniem postępowania przetargowego;
- koszty transportu.

Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych – koszty zakupu środków trwałych służących wielokrotnemu wykorzystaniu takich jak:

- instrumenty i akcesoria muzyczne;
- sprzęt komputerowy i oprogramowanie; - urządzenia biurowe;
- meble;
- systemy zabezpieczające przed kradzieżą/włamaniem;
- sprzęt/system nagłośnieniowy, oświetleniowy, multimedialny;
- wyposażenie pracowni specjalistycznych, np. pracowni plastycznych (sztalugi, antyramy, piece ceramiczne, koła garncarskie itp.), muzycznych, baletowych, krawieckich, scenograficznych, fotograficznych (aparaty fotograficzne, obiektywy, lampy, statywy, akcesoria ciemniowe itp.), filmowych, multimedialnych (tablice interaktywne, sprzęt audio-video, komputerowy, czytniki, tablety, oprogramowanie itp.), sal wystawowych gabloty, systemy ekspozycyjne, manekiny itp.); sal teatralnych i kinowych (fotele, kurtyny, żaluzje, rolety, wyposażenie audio-video, rampy oświetleniowe, zaplecze itp.);
- środki transportu służące działalności kulturalnej;
- specjalistyczny sprzęt umożliwiający osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej;
- montaż zakupionego sprzętu lub wyposażenia;
- transport zakupionego wyposażenia.

Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji – koszty wykonania projektów architektonicznych, studium wykonalności, analiz oddziaływań na środowisko.

Budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów budowlanych, wraz z zakupami niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich – współfinansowanie kosztów niekwalifikowanych projektów budowy i przebudowy obiektów służących działalności kulturalnej ze środków europejskich, mających podpisane umowy na dofinansowanie projektu, które są kosztami objętymi niniejszym programem jak przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 regulaminu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

**„Zabytek Zadbany”** - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 roku podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu

polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Ocenie jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

- Wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w kraju - Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń

### **Dotacje na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych udzielane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków**

#### 1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

#### 3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu

wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 z późn. zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:
  - zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
  - stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

### **Dotacje wojewódzkie**

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

### **Dotacje powiatowe**

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 %

nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

### **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

Gmina Bądkowo realizuje zadania własne w zakresie dziedzictwa kulturowego poprzez:

- opracowanie i aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków,
- sporządzenie i uchwalenie Programu Opieki nad Zabytkami,
- dotowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych w odniesieniu do zabytków wpisanych do rejestru zabytków,
- dbanie o zabytki, które są własnością gminy.

Wyrazem świadomej polityki gminy w zakresie ochrony zabytków są działania polegające na aktywizowaniu właścicieli zabytków, m.in. poprzez przekazywanie na cele ochrony zabytków odpowiednich środków. Zasady udzielania dotacji celowych z budżetu Gminy Bądkowo na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane zostały określone w Uchwale Nr XXIII/131/2014 Rady Gminy Bądkowo z dnia 27 marca 2014 r.

## **11.2 Źródła zagraniczne w ramach funduszy strukturalnych**

### **Regionalny program operacyjny województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020**

Regionalny Program Operacyjny posiada wiele możliwości wspierania inwestycji związanych z rewitalizacją. Tryb naboru wniosków odbywa się zazwyczaj w trybie konkursowym, ogłaszanym

w zależności od harmonogramu realizacji RPO. W celu pozyskania środków z tych źródeł, należy dotrzeć do odpowiednich dokumentów programowych.

### **Program operacyjny infrastruktura i środowisko**

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII. Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów. Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

## **12. Misja Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bądkowo**

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.